



Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de 18de-eeuwse dorpslinde met overgangszone in Heist-op-den-Berg (Itegem)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Heist-op-den-Berg, gegeven op 1 maart 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op de adviesvraag van 16 februari 2016 aan de departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor leefmilieu, natuur en energie en landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het advies van beleidsdomeinen ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed en mobiliteit en openbare werken niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 10 maart 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende het waarderend onderzoek voor de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem) waarvan de resultaten zijn opgenomen in het administratief dossier;

Overwegende de esthetische waarde van de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem) die als volgt wordt omschreven:

De dorpslinde van Itegem is door zijn ouderdom en standplaats uitgegroeid tot een imposant en majestueus exemplaar. Hij werd al sinds het begin van de 20ste eeuw verschillende keren beschreven als een van de bijzondere bomen van het land. De linde is ook verschillende keren afgebeeld op postkaarten van Itegem uit het begin van de 20ste eeuw.

Deze linde dankt zijn esthetische waarde onder andere aan zijn ouderdom – hij dateert van halfweg de 18de eeuw-, die hem een indrukwekkend en knoestig uitzicht verschaft, eigenschappen die nog zullen toenemen naarmate zijn leeftijd vordert. Dergelijke oude bomen zijn esthetisch waardevol en zeldzaam in Vlaanderen. Samen met de kerk vormt de linde een esthetisch geheel dat het silhouet van de dorpskern bepaalt.

Overwegende de historische waarde van de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem) die als volgt wordt omschreven:

De dorpslinde van Itegem is een zeldzame getuige van een vierschaar, een door vier touwen afgespannen zone waar voor de afschaffing van het Ancien Régime werd recht gesproken en die zich traditioneel onder een lindeboom bevond. Deze vorm van rechtspraak werd zeker nog in de eerste helft van de 18de eeuw in Itegem toegepast. De dorpslinde van Itegem dateert van circa 1755 en is één van de drie thans gekende gerechtsbomen in Vlaanderen waaronder mogelijk nog effectief ooit recht gesproken werd.

Overwegende de ruimtelijk-structurende waarde van de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem) die als volgt wordt omschreven:

De dorpslinde is beeldbepalend in Itegem en vormt een baken in de omringende dorpskern. Samen met de naastgelegen kerk bepaalt de linde het silhouet van het dorp.

Overwegende de wetenschappelijke waarde van de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem) die als volgt wordt omschreven:

De dorpslinde van Itegem dateert van circa 1755 en is dus een veteraanboom. Dergelijke oude bomen zijn in Vlaanderen zeldzaam en vereisen een specifiek beheer. Momenteel is er nog weinig onderzoek gedaan in Vlaanderen naar de effecten die het toepassen van een veteranenbeheer op de levensverwachting en vitaliteit van de bomen hebben. Monitoring van deze linde kan de kennis over het beheer van veteraanbomen in een stedelijke context vergroten.

Daarnaast hebben veteraanbomen een aantal specifieke kenmerken zoals het voorkomen van veel holtes, microhabitats, aantasting door zwammen, ... die hen een unieke habitat voor een aantal (soms) zeldzame (dier)soorten maakt.

Overwegende de indirecte negatieve impact die de boom kan ondervinden door een al dan niet permanente wijziging van de grondwatertafel ten gevolge van werken of activiteiten die plaats vinden in de ruimere omgeving rond het monument wordt een overgangszone afgebakend.

BESLUIT:

Art.1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

de 18de-eeuwse dorpslinde gelegen op het Sint-Guibertusplein zonder nummer in Heist-op-den-Berg (Itegem). De bescherming is een ringvormige zone met de stam als middelpunt en een straal van 19 meter, met uitzondering van de hierin gelegen gebouwen, bekend ten kadaster: Heist-op-den-Berg, 4de afdeling, sectie B, perceelnummers 269N (deel), 269R (deel), 272C (deel), 381H (deel), 392E (deel), 394B (deel), 415B (deel), 416B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als overgangszone bij het monument: een ringvormige zone rondom het monument met als buitenstraal 39 meter en de stam van de boom als middelpunt, bekend ten kadaster: Heist-op-den-Berg, 4de afdeling, sectie B, perceelnummers 267K (deel), 269L (deel), 269N (deel), 269R (deel), 269S (deel), 272C (deel), 273V (deel), 273W (deel), 379M (deel), 381G (deel), 381H (deel), 392E (deel), 394B (deel), 397D (deel), 398T (deel), 415B (deel), 416B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De voorlopig beschermde onroerende goederen en de overgangszone zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art.2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° esthetische waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° ruimtelijk structurerende waarde;
- 4° wetenschappelijke waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° de voormalige functie als gerechtsboom die deze linde vermoedelijk ooit uitoefende.
Dit wordt als volgt weerspiegeld:
 - a) door de standplaats op het dorpsplein;
 - b) door de soort, een linde: recht werd voor de afschaffing van het Ancien Régime traditioneel onder een linde gesproken;
 - c) zijn plantdatum, rond 1755, die dateert van voor de afschaffing van het Ancien Régime;
- 2° de linde als veteranenboom, gekenmerkt door:
 - a) de aanwezigheid van dood hout;
 - b) uitholling van de stam en holtes in de (gestel)takken;
 - c) aantasting door zwammen;
 - d) een rijke ecologie: de typische ouderdomsverschijnselen van de boom maken hem tot een microhabitat voor tal van, soms zeldzame, organismen;
 - e) zijn leeftijd, die op het moment van bescherming op circa 260 jaar geschat wordt;
 - f) (de evolutie naar) een meer gedrongen vorm met brede basis;
 - g) zijn knoestige uiterlijk;
- 3° het beeldbepalend karakter van de linde, gekenmerkt door:
 - a) de locatie op het dorpsplein in het centrum van het dorp, naast de kerk;
 - b) zijn majestueuze gestalte: een stamomtrek van 400 centimeter gemeten op 150 centimeter hoogte (gemeten in 2014), een hoogte van 12 meter en een kruindiameter van 22 meter (gemeten in 2006);
- 4° zijn genetisch materiaal: de linde is een Hollandse linde (*Tilia x europaea*), een cultuurvariëteit die verkregen wordt door het kruisen van de zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) en de winterlinde (*Tilia cordata*).

Art. 3.1. De beheersvisie is erop gericht om de boom zo lang mogelijk in stand te houden en de herinnering aan de locatie waar tijdens het Ancien Régime traditioneel recht gesproken werd, levend te houden.

Dit leidt tot volgende beheersdoelstellingen voor het beschermde monument:

- 1° Veteranenbeheer: de boom is op het moment van de bescherming erg uitgehold, waardoor het verder uitgroeien van de kroon niet wenselijk is. In de toekomst moet de boom evolueren naar een meer gedrongen exemplaar met lage kroon, een korte stam en gesteltakken met vitale jonge scheuten. Hiervoor is regelmatig snoeionderhoud noodzakelijk. Door het toepassen van 'veteranensnoei' kan de boom ondersteund worden bij het natuurlijk proces van inkrimping van de kroon bij hogere ouderdom. Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van dit veteranenbeheer professioneel en met kennis van zaken gebeuren.
- 2° Monitoring: gezien de ligging in het midden van de dorpskern, is het correct in kaart brengen en opvolgen van de mechanische toestand waaronder de stabiliteit van de boom en de opvolging hiervan van groot belang.
- 3° Standplaatsverbetering: het huidige plantvak van de boom is te klein. Met het oog op het behoud van de boom is het aan te bevelen het plantvak uit te breiden.

Daarnaast zijn er nog een aantal, soms periodiek te nemen maatregelen, die de standplaats blijvend kunnen verbeteren en dus een positief effect zullen hebben op de fysische toestand van de boom:

- a) het plantvak vergroten en een borderrand plaatsen rondom dit plantvak;
- b) opheffen van de bestaande verdichting van de bodem en toekomstige verdichting tegengaan;
- c) bodem beschermen en onkruidgroei voorkomen;
- d) bodemkwaliteit verbeteren.

4° Heraanplanten: zeker sinds de eerste helft van de 18de eeuw en mogelijk ook al vroeger, was er een lindeboom aanwezig op het dorpsplein van Itegem. Voor de afschaffing van het Ancien Régime nam deze een belangrijke plaats in het openbare leven van de bevolking in. Het was immers de plaats waar de rechtspraak plaatsvond. De herinnering aan dit historisch gegeven moet levend gehouden worden door de traditie van het aanplanten van een lindeboom op het dorpsplein ook na zijn afsterven verder te zetten. Hiervoor wordt bij voorkeur genetisch materiaal gebruikt van de huidige linde. Op die manier is de dorpslinde steeds een directe afstammeling van de oorspronkelijke gerechtsboom. Hiervoor is het aangewezen om dit materiaal al te laten opkweken door een boomkwekerij.

5° Beschermende maatregelen: de linde bevindt zich in het centrum van Itegem, een plaats waar geregeld werken kunnen plaatsvinden zoals de heraanleg van het plein, wegenwerken, rioleringswerken,.... Wanneer deze werken en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het voorafgaandelijk uitvoeren van een Bomen Effect Analyse en het aanstellen van een bomenwacht die heel het proces (van aanbesteding tot oplevering) mee begeleidt. Op basis van de Boom Effect Analyse en de aard van de werken, kan de bomenwacht een aantal maatregelen voorstellen die schade aan de boom kunnen voorkomen en een optimaal behoud verzekeren.

Art. 3.2. Voor de overgangszone bij het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

Beschermende maatregelen nemen: de linde bevindt zich in het centrum van Itegem, een plaats waar geregeld werken kunnen plaatsvinden zoals de heraanleg van het plein, wegenwerken en rioleringswerken.

Wanneer deze werken en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden.

Art. 4.1. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water. Dit omvat zowel het beheer van de boom zelf als de standplaats waarin hij groeit;
- 2° de fysische toestand van de boom en zijn omgeving regelmatig te controleren en te evalueren;
- 3° regulier onderhoud van de boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood;
- 5° een nieuwe Hollandse linde aanplanten op dezelfde locatie na het afsterven van de huidige dorpslinde.

Het is verboden om het plantvak van de boom te verkleinen.

Art. 4.2. Voor de overgangszone bij het beschermde monument gelden de volgende bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud:

De zakelijkrechthouder en de gebruiker zijn verplicht om bij werken binnen de overgangszone beschermende maatregelen te nemen om het behoud van de linde te verzekeren en schade aan de boom zo veel mogelijk te voorkomen.

Art. 5.1 Voor de volgende handelingen binnen de afbakening van het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
- 3° opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden aan te brengen;
- 4° het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
- 5° het aanleggen van wegen en paden;
- 6° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil;
- 7° het vellen of beschadigen van de boom, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de boom tot gevolg kan hebben;
- 8° het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
- 9° het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 10° het organiseren van grote evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd onroerend erfgoed overstijgen;
- 11° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulators, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 12° het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
- 13° het plaatsen van tijdelijke of permanente constructies;
- 14° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van snoeiwerken opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.

Art. 5.2. Voor de volgende handelingen in de overgangszone moet een toelating worden aangevraagd:

Elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil.

Art. 5.3. Er is geen toelating vereist voor de uitvoering van regulier onderhoud van beschermde goederen.

Art. 5.4. Er is geen toelating vereist voor de uitvoering van handelingen aan of in beschermde goederen, als die handelingen uitdrukkelijk van toelating zijn vrijgesteld in een daarvoor opgestelde lijst die bij een overeenkomstig artikel 8.1.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 goedgekeurd beheersplan hoort.

Art. 5.5. Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

11 APR. 2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,



Geert BOURGEOIS